

GENERÁCIÓK A BŰNÜLDÖZÉSSEN ÉS A BŰNMEGELŐZÉSSEN

1. Bevezetés

Az emberiség történelmében a XX. század több aspektusból is kiemelkedőnek minősül. Olyan változások következtek be, amelyek globális kihatással bírtak az emberiség igen jelentős hányadára, illetve olyan, soha nem látott ütemű technológiai fejlődések mentek végbe, amelyek alapjaiban változtatták meg az addig ismert világ rendjét és ritmusát. Az idősek még emlékeznek, de a fiatalabbaknak már elképzelni is nehéz, hogy milyen is volt az az offline világ, amikor még nem volt szinte szó szerint minden elérhető a különböző, zsebben hordott okos eszközökről, amikor a közösségi médián kívüli létben még nem érkezett minden egyes cseppnyi akcióra megannyi reakció.

A világ eddig ismert rendje megfordult: nem az idősebb tanítja a fiatalat, hanem a fiatal az, aki, digitális bennszülöttként tanítja az idősebb bevándorlókat¹. Megváltozott az együttélésünk, a minket formáló események sosem látott ütemben gyorsultak fel. A számos változás eredményeként pedig a történelem során valószínűleg először elmondhatjuk, hogy immáron hat generáció az, aki társadalmi szinten együtt él és mivel a legidősebbek és legfiatalabbak szocializációs háttere majdhogynem összehasonlíthatatlan, ezért a köztük lévő különbségek sokkal látványosabbak.

A munka világát is megbolygatják ezek a különbségek és bizony számos kérdést felvet, hogy mégis milyen lehetőségei vannak egy munkáltatónak abban, hogy kezelni legyen képes ezeket a különbségeket. Természetes tehát, hogy a rendvédelmet és magát a rendőrséget is megérintette ez a probléma, amelyre a választ megtalálni nem egyszerű. Ahhoz, hogy megfelelő válaszunk születessen mélységeiben kell megértenünk a jelenleg fennálló helyzetet, amelyhez ugyanakkor a múlt történéseinek ismerete szükséges. Jelen írásban – annak terjedelme okán – nincs lehetőség arra, hogy a XX. és XXI. század történelmi eseményeinek részletes kibontása megtörténhessen, így az egyes generációk bemutatása során bizonyos, a rendőrség szempontjából releváns kérdésekre érdemes koncentrálni. Így például fontos tényező, hogy az általánosan ismert generációs jellemzők mellett mik az egyes generációk prioritásai? Milyen a viszonyulásuk az autoritáshoz, a fegyveres testületekhez? Vajon vannak-e olyan sajátosságok, amelyek jelentős befolyást gyakorolhattak a rendőrséghez való attitűdjükre, illetve a rendőrség történetében mely tényezők azok, amelyek kiemelkedők lehetnek?

2. Veteránok

Bár, a veterán generációk egyik általános jellemzője, hogy csupán rendkívül kis hányaduk aktív immáron a munka világában (hiszen 1946 előtt születtek, vagyis

¹ A digitális bennszülöttek és digitális bevándorlók ma már közkeletűnek tekinthető kifejezések Marc Prensky egy cikkében jelentek meg először. Marc Prensky: Digital Natives, Digital Immigrants. Ont he Horizon MBC University Press, Vol. 9. No. 5., 2001. 1-6. o.

legfiatalabb képviselőik is 74. életévükben járnak), mégis fontos megértenünk működésüket, a mai fiatalokhoz képest eltérő tapasztalataikat és értékrendjüket – elvégre ők azok, akiknek saját tapasztalatuk volt a gazdasági válság, illetve a világháborúk okozta társadalmi következményekről. Viharos időszak volt tehát, amely őket formálta. Fontos lehet az a felismerés is, hogy a generáció idősebbjei sok esetben lehetett közvetlen katonai tapasztalata is.

Grandiózus feladat volt az övék: egy új világot kellett felépíteniük és megformálniuk – s ha sikerre akarták vinni törekvéseiket ahhoz meg kellett tanulniuk alkalmazkodni. A munka szempontjából fontos, hogy törekedtek arra, hogy egész életüket egyetlen munkahelyen töltsék. ahol hiteles, karizmatikus vezetőt és stabil környezetet kerestek.² Az autoritás iránt inkább bizalommal vannak, s – talán akár a katonai tapasztalások okán is – a hierarchikus rend számukra feltétel nélkül követendő és hatékony.³

A magyar rendőrség története szempontjából fontos megemlítenünk, hogy az 1881-ben a Császári Zsandárságot felváltó Magyar Királyi Csendőrség szétesett – a folyamat az I. világháború révén indult meg, ám a Rendőrséggel egyenrangú nyomozati joggal bírt a két világháború idején, végül az 1700/1945. sz. ME rendelettel a csendőrséget feloszlatták és hatáskörét a Magyar Államrendőrség vette át.⁴ Jelentős változások következtek be az egyenruházatban is.⁵

Mindezek alapján elmondható, hogy a veterán generáció számára a rendőrségen máig is meglévő hierarchikus rend, a szolgálati út betartása, illetve a változó környezet és feladatterhelés nem jelentett problémát – elvégre a hétköznapiaknak is szerves részét képezte ez a fajta magas szintű, rugalmas alkalmazkodás.

3. Baby-boomerek

1946-1964 között születtek, vagyis kis létszámban ugyan, de mégis jelen vannak továbbra is a rendőrségen. Tagjaik olyan változásokat tapasztaltak a szervezet egészében, amelyek alapjaiban változtatták meg felszerelési terveiket (bár ugyanez az X generáció esetében is felmerül). Általánosságban elmondható jellemzőik, hogy érzelmileg is kötődnek a munkahelyhez⁶ és fontosak számukra a státuszszimbólumok, valamint a hierarchia, a fegyelem, a csapatszellem.⁷ Hajlamosak saját határaikon felül is teljesíteni, amely miatt veszélyeztetettek a stressz, illetve a betegségek szempontjából.⁸

² Kissné András Klára: A Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományának, valamint a versenyszféra motiváltságának összehasonlító elemzése. Doktori (PhD) értekezés. 2013, Budapest: Nemzeti Közszerzői Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola. 24. o.

³ Sezin Baysal Berkup: Working With Generations X And Y In Generation Z Period: Management Of Different Generations In Business Life. 2014, Mediterranean Journal of Social Sciences Vol. 5. No. 19., 218-229. o.

⁴ Balla Zoltán: A rendészeti alapjai és egyes ágazatai. Dialóg Campus Kiadó. Budapest, 2017; Christian László: Epizódok a rendészet történetéből. Iustum Aequum Salutare 2009/3. 155-170. o.

⁵ Lásd: Sági Zoltán: A rendőrség egyenruházata a II. világháború befejezésétől a rendszerváltásig. Rendvédelem-Történelmi Füzetek 2008. 17. 65-73. o.

⁶ Hegedüs Henrik: XXI. századi kihívások. HR-megoldások a köz- és a versenyszférában. 2015 Hadtudomány (Online), 25, 102-107. o. http://real.mtak.hu/23388/1/18_HEGEDUS_HENRIK.pdf (Letöltés ideje: 2019.01.03.)
Kissné András Klára: i.m. 24. o.

⁷ Hegedüs Henrik: i.m. Kissné András Klára: i.m. 24-25. o.; Meretei Barbara: Generációs különbségek a munkahelyen – szakirodalmi áttekintés. Vezetéstudomány/Budapest Management Review, 2017/10. 10-18. o.
Dominika Vlacseková és Silvia Tóbiás Kosár: The Examination of Motivational Factors of Chosen Generations. In RELIK 2016: Conference Proceedings. Prague: University of Economics, 2016., 607-619. o. <https://relik.vse.cz/2016/download/pdf/64-Vlacsekova-Dominika-paper.pdf> (Letöltés ideje: 2019.01.04.)

⁸ Sandy K. Calhoun: Generations at Work. 2005, Management File Vol. 53. No. 11. 469. o.

A születésük idején olyan globálisan is meghatározó események zajlottak, mint a hidegháború, vagy az űrverseny – Magyarország szempontjából pedig kiemelkedő a „vasfüggöny leereszkedése”⁹, valamint az 1956-os, illetve az azt követő események. Megemlíthető továbbá az Országos Rendőr-főkapitányság 1954-es megalakulása, valamint a személyi igazolványok bevezetése, a körzeti megbízotti szolgálat létrejötte¹⁰.

Fontos, hogy bár ezen generáció tagjai nem rendelkeztek olyan front tapasztalatokkal, mint elődeik, a sorkatonaság intézménye esetükben teljesen általános, bár nem feltétlenül kritika nélküli jelenség volt. Ugyanakkor vélhetően nem járunk messze az igazságtól, ha arra a következtetésre jutunk, hogy a hierarchikus rendhez, valamint a feyverviseléshez egészen eltérően viszonyult ez a generáció is, mint a jelenlegi fiatalok.

4. X generáció

1965-1979 között születettek tartoznak ezen generációhoz, vagyis a rendőrség egy viszonylag jelentős létszámát teszik ki. A sorkatonaság intézménye még az ő esetükben is hétköznapiaknak számított, s bár effektív katonai tapasztalatokkal nem minden esetben rendelkeztek, a fegyveres szervek rendjéről saját élményekkel bírtak. Felszerelési feltételeik és a jelenlegi lehetőségeik eltérnek egymástól, amely feszültséget szülhet bennük, hiszen egy olyan érásban születtek és nevelkedtek, amikor a rendőrség és a határőrség még különálló szervezetet képviselt, s a két szerv integrációja önmagában is olyan jelentős változást hozott, amelyet korábban elképzelhetetlennek tartottak.

Bár, a találékonyság és az önállóság fontos jellemzőjük – Magyarországon „kulcsos gyerekeként” is hivatkoznak rájuk –, mégis ki kell emelnünk, hogy ők az elsők, akik a rendszerváltás idején szembesültek a munka elvesztésének addig nem realizált veszélyével, fenyegettségével.¹¹

Fontos megemlítenünk, hogy a hivatásos szervek egyfajta ellenpólust képviselhetek ebben akaratlanul is: hiszen olyan stabil munkahelyet kínáltak, amelyet nem minden munkáltató volt képes megadni – a változások a szabályozókban következtek be.

Szintén jelentős, hogy bár esetükben a televízió nem volt általánosan elterjedt, az internet pedig még nem létezett gyermekkorukban, fiatal felnőttként mégis találkoztak a jelenséggel és megtanulták azokat használni, alkalmazni. Fontos különbség e tekintetben köztük és az elődgenerációnak számító baby-boomerek között, hogy más, fiatalabb életszakaszban jelent meg életükben a robbanásszerű infokommunikációs technológiai fejlődés.

Vegyük észre, hogy ezen generáció esetében az alkalmazkodás fontossága köszön vissza, amely korábban a veterán generáció jellemzője volt. Ebben vélhetően szerepet játszik az is, hogy a kétkeresős, nukleáris családmódel kezdett elterjedni születésükkor, illetve elterjedni látszott a válás intézménye, amely a hétköznapi szintjén korábban alig volt ismeretes – vagyis az X és a Veterán generáció egyik közös sajátossága az, hogy az addig ismert társadalmi rend alapjaiban elkezdett megváltozni, amely arra sarkallta a fiatalokat, hogy valami módon új egyensúlyt teremtsenek.

⁹ Ld. Sallai János: Egy idejét múlt korszak lenyomata. A vasfüggöny története. Hanns Seidel Alapítvány. Budapest, 2012

¹⁰ Christján László: i.m.

¹¹ Kissné András Klára: i.m.

Az önállóság, az ambíciók fontosak számukra, ugyanakkor a munkahelyhez való lojalitásuk már korántsem azonos az őket megelőző generációkhoz viszonyítottan¹², amely a rendőrség szempontjából fontos kérdéseket vet fel. Elvégre ezen generáció tagjai még jó ideig lesznek aktívak a munkaerőpiacon, ugyanakkor olyan értékes tapasztalatokkal rendelkeznek mind a rendőri munka, mind a rendvédelem szervezeti sajátosságaival kapcsolatban, amelyek miatt elvesztésük nem csupán gazdasági szempontból minősül költségeseknek.

5. Y generáció

1980-1994-ben születtek – tehát a rendőrség egy újabb jelentős rétegét kitevő generációval van dolgunk. Érdekesség, hogy esetükben egyfajta elmozdulás látszik az értékek tekintetében: a családi értékek, a nagyobb optimizmus sajátos jellemzőiké váltak,¹³ a munka és a magánélet egyensúlyának megtalálására törekcsenek.¹⁴

Ugyanakkor rendkívül fontos figyelembe vennünk azt a tényt, hogy ezen generáció tagjai még meglehetősen fiatalok (legidősebb tagjaik is csupán 39 évesek) és mivel manapság jellemző, hogy az egyes életszakaszok ideje későbbre tolódott (vagyis jellemzően később válnak önállóvá, állapodnak meg és alapítanak családot ezen generáció képviselői), ezért elmondható, hogy esetükben rendkívül fontos figyelembe venni azt, hogy milyen éltaszakaszban van éppen aktuálisan az egyes személy a generációból.

Ők a digitális nemzedékek legelső képviselői¹⁵, akik esetében először vált jellemzővé az online szocializáció¹⁶. Gyakorlatiasak és magabiztosak, szívesen veszik, ha akár egy időben is több feladattal bízzák meg őket, illetve mobilisak¹⁷.

Bizonyos értelemben köztük és a Baby-boomerek között is egyfajta párhuzam vonható: egy új – esetükben digitális – világba születtek, amely globálisan meghatározza az életüket.

A rendőrség szempontjából esetükben is igaz lehet, hogy felszerelési feltételeik eltértek attól, amik a jelenkori lehetőségeik, ám ez számukra kevésbé meghatározó, hiszen sokkal több lehetőséggel találkozhatnak, illetve teremtenek meg maguknak. Ugyanakkor a hierarchia, az abban elért hely számukra már messzemenően nem olyan fontos, mint elődjük esetében¹⁸, s egészen másként tapasztalják meg a hivatásos szervezetet és a hivatásos létet. Meg kell említenünk, hogy a sorkatonaság eltörlésére éppen ezen generáció esetében került sor, s talán nem túlzó így az a következtetés, hogy szervezeti szocializációjuk is másként zajlik – ezen kérdés vizsgálatának talán nagyobb figyelmet volna szükséges szentelni.

A másik lényeges szempont, amely a rendőrség számára változásokat hozhat nem a szervezeten belül, hanem azon kívül jelenik meg: az Y generáció tagjaival szemben az intézkedések egészen másként alakulhatnak, hiszen azok viszonya a rendőrök által képviselt autoritással eltér az idősebbekétől. Szintén fontos lehet az online jelenlét okán

¹² Kissné András Klára: i.m. 25-27. o.

¹³ Francis L. McCafferty: The Challenge of Selecting Tomorrow's Police Officers from Generations X and Y. 2003, The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law, 31. 78-88. o.

¹⁴ Kissné András Klára: i.m. 29. o. Meretei Barbara: i.m.

¹⁵ Bencsik Andrea – Horváth-Csikós Gabriella – Juhász Tímea: Az Y és a Z generációval szembeni előítéletek a munkahelyen. 2017, Taylor, 9(2), 121-128. o. Hegedűs Henrik: i.m.

¹⁶ Nagy Ádám: Az Alfa generáció magyarországi recepciója. Kultúra és Közösség 2017/3. 53-60. o.

¹⁷ Hegedűs Henrik: i.m.

¹⁸ Sezin Baysal Berkup: i.m.

továbbgondolni mindezt és a jövő bűnelkövetőire is gondolni, mind az Y, mind a Z generáció tekintetében, akik vélhetően egészen új kihívások elé állítják a rendőrséget.

6. Z generáció

Mivel 1995-öt követően születtek (2009-ig) ezért tisztában kell lennünk azzal, hogy egyelőre kis számban vannak jelen a rendőrség szervezetében, ám az utánpótlás – értelemszerűen – közülük kerül majd ki. Fontos ugyanakkor az is, hogy ez a generáció minden korábbihoz képest kisebb lélekszámú, amely miatt a munkaerőpiac átalakul: már nem a munkavállalók azok, akik egy-egy állásért versengenek, hanem éppen a munkáltatóknak kell megtalálniuk azokat a lehetőségeket és vonzerőket, amelyek révén versenyképesek maradnak a munkaerő toborzásában és megtartásában. A rendőrség számára ez merőben új helyzetet teremt, hiszen a profitorientált szféra rugalmasabban képes alkalmazkodni ehhez az új helyzethez, illetve olyan lehetőségeket kínál a fiatalok számára, amelyeket a hivatásos szervek nem feltétlenül képesek felmutatni.

A Z generáció globális generáció¹⁹, ami éppen a technológiai fejlettségnek köszönhető – hiszen a technológia révén mosódtak el az országhatárok, ezért lehet, hogy a bolygó eltérő pontjain mégis ugyanaz a zene, film, hír fut azonos időben és (online értelemben) azonos térben is.

A Z generáció a boldogságot keresi²⁰, s az oktatási tapasztalatok alapján úgy tűnik, hogy számukra ebben a hangsúly saját belső motivációjuk megtalálásában van – vagyis inkább ezen a módon motiválhatók, semmint az olyan külső ösztönzőkkel, mint a karrier vagy a státuszszimbólumok.

Természetesen tudásunk egyelőre csak közvetett, direkt tapasztalásunk kevés velük kapcsolatban, mégis fel kell ismernünk, hogy a rendőrség szervezetének vissza kell nyúlnia hagyományos értékeihez és ezeket új, ám hatásosabb módon kell kommunikálnia ahhoz, hogy vonzóvá váljék a fiatalok számára – a rendőrség számos olyan lehetőséget képes kínálni, amely miatt a fiatalok érdeklődését fel tudja kelteni, azonban ezt az érdeklődést hosszútávon is fenn kell tartania. Ennek a generációnak a hierarchia önmagában nem jelent sokat, viszont ha e mögé hiteles és jól kommunikált értékeket is társítunk, úgy a képzeletbeli mérleg nyelve a rendőrség irányába billenhet.

7. Alfák

Önmagában az is vita tárgyát képviseli, hogy a 2010 óta születettek önálló generációba való sorolása szükséges-e egyáltalán²¹, mégis számolnunk kell azzal az eshetőséggel, hogy egyfajta tendenciózus jelenség a jövőben folytatódni fog, nevezetesen: a magánélet fontossága, az egyén lélektani értelemben is vett jólléte előtérbe tolódik, amely szükségszerűen maga után vonja a munkahely irányába táplált érzelmek intenzitásának csökkenését.

¹⁹ Besenyei Lajos: A generációváltás forradalma. *Opus et Educatio* 2016/4. 371-378. o. Bencsik Andrea: i.m. Horváth-Csikós Gabriella – Juhász Tímea – Duga Zsófia: Tudomány és a fiatalok kapcsolata. Irodalomkutatás. Pécs, TÁMOP-4.2.3-12/1/KONV-2012-0016. Tudománykommunikáció a Z-generációnak. 2013, <http://www.zgeneracio.hu/tanulmanyok> (Letöltés ideje: 2018.07.03.) Kissné András Klára: i.m. 29-30. o.

²⁰ Mustafa Ozkan és Betül Solmaz: Mobile Addiction of Generation Z and Its Effects On Their Social Lifes. 2015, *Procedia – Social and Behavioral Sciences* 205, 92-98. o.

²¹ Nagy Ádám: i.m.

A világ mind offline, mind online kitágult és kitérült, így a még csak gyermeki korban lévők számára a határok egészen másutt és másként jelennek meg, mint az előző évezred képviselői számára.

A rendőrség számára pedig azért is lehet fontos ilyen évtizedes távlatban előre gondolkodni, mert már most el kell kezdenünk kiépíteni azokat a szervezeti lehetőségeket, amelyek képesek hosszútávon megőrizni a munkaerőpiacon betöltött pozíciót, illetve nem csupán a bűnüldözésre, de a bűnmegelőzésre is gondolnunk szükséges: a jövő bűnelkövetőiről feltételezhetjük, hogy magasabb létszámban lesznek megtalálhatók a kibertérben, így elengedhetetlen feltétel a megfelelő infrastruktúra biztosítása.

8. Összegzés

Az egyes generációk számos szempontból elemezhetők és nyilván minden egyes generáció önálló tanulmányban is ismertethető lenne. Rengeteg tanulmány, kutatás lát napvilágot, amely velük foglalkozik – hiszen gyakorlati szempontból is hasznos megközelítést kínálnak mind a személyes indíttatásból érdeklődők, mind a tudományos világ számára.

Jelen írás szándéka szerint arra is rámutat, hogy az egyes generációk között vannak bizonyos hasonlóságok, illetve egyfajta ívet láthatunk kirajzolódni a hivatásos szervekhez, pontosabban a rendőrséghez való kapcsolódásuk szempontjából. A legidősebbek esetében közvetlen tapasztalat áll rendelkezésre a parancsuralmi rend, a fegyverrel való felszereltség okozta fokozott felelősséggel kapcsolatban, a legifjabbak azonban nem rendelkeznek ilyesfajta élménnyel: ők már csak a média által láttatott – sokszor nem a realitást tükröző – képpel találkoznak, amelynek kialakításában azonban folyamatos felelősséggel rendelkezünk.

Nem tekinthetünk el attól a tényről sem, hogy a jelen bűnüldözői a jövő bűnelkövetőivel is találkoznak. A megváltozott társadalmi és technológiai feltételek a múlt és jelen tapasztalataitól merőben eltérő élményeket és kihívásokat hozhatnak.